

SELETUSKIRI
Vabariigi Valitsuse korralduse „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika
Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027” muudatustepanekute heakskiitmine”
eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (edaspidi *ÜPP*) eelarve aastateks 2021–2027 on 385 miljardit eurot, mis moodustab alla kolmandiku EL eelarvest. ÜPP eelarve jaotub kahe samba vahel – otsetoetused ja turukorraldus kui ÜPP I samm ning maaelu arengu toetused kui ÜPP II samm – mida rahastatakse vastavalt Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (edaspidi *EAGF*) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (edaspidi *EAFRD*).

Eesti saab 2021–2027 perioodil EAGFist 1,354 miljardit eurot ja EAFRDst 698,5 miljonit eurot. ÜPP 2021–2027 väljatöötamise läbirääkimised Euroopa Liidu tasandil ei lõppenud 2020. aastaks. Seetõttu muutusid 2021. ja 2022. aasta üleminekuaastateks, kus uue perioodi vastavate aastate vahenditele rakendati ÜPP eelarveperioodi 2014–2020 reegleid. Eestile tähendas see, et 2021. ja 2022. aastal oli võimalik kasutada uue perioodi vahenditest otsetoetusteks 384 miljonit eurot ning aastatel 2021–2025 maaelu arengu toetusteks 258,5 miljonit eurot (sh 63 miljonit eurot Euroopa Liidu taasterahastust) EL-i vahendeid, viimaseid Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (edaspidi *arengukava*) raames. ÜPP rakendamine uue perioodi reeglite järgi toimub aastatel 2023–2027 ning sellel perioodil on Eestil kasutada EAGFist otsetoetustena 1,008 miljardit eurot ja sektoripõhiste sekkumistena 0,7 miljonit eurot ning EAFRDst 440,1 miljonit eurot. EAFRD sekkumiste ja EAGFi sektoripõhiste sekkumiste EL fondide osale lisandub Eesti-poolne finantseerimine kokku 192,4 miljonit eurot.

Perioodi 2021–2027 ÜPP vahendite kasutamiseks aastatel 2023–2027 tuli kõigil liikmesriikidel koostada strateegiline programmdokument – ÜPP strateegiakava. Tegemist on muudatusega võrreldes eelmise eelarveperioodiga – selle maaelu arengukavad asendusid sisuliselt ÜPP strateegiakavadega, mis hõlmavad olulisel määral (sh kõik otsetoetused) nii ÜPP I sammast (rahastus EAGFist) kui ka II sammast (rahastus EAFRDst) ja tagavad valdkonna terviklikuma planeerimise. ÜPP strateegiakava kaudu programmeeritakse enamus ÜPP I ja II samba vahenditest ja elementidest. ELi tasandil on määratletud ÜPP üld- ja erieesmärgid, mis tuleb liikmesriikidel saavutada oma ÜPP strateegiakavas kavandatud sekkumiste ehk meetmete kaudu.

Vabariigi Valitsus kiitis 2021. a aprillis heaks Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 (edaspidi *PõKa 2030*). PõKa 2030 koostati Maaeluministeeriumi poolt tihedas koostöös asjaomaste ministeeriumide ning esindusorganisatsioonidega. PõKa 2030 võeti aluseks 2021–2027 perioodi Eesti ÜPP vahendite planeerimisele ning Eesti ÜPP strateegiakava väljatöötamiseks. ÜPP strateegiakava koostamisega alustati Eestis 2019. aastal ning koostamise protsessi juhtis samuti Maaeluministeerium. ÜPP strateegiakava koostamiseks moodustati juhtkomisjon. Juhtkomisjoni ülesandeks oli kujundada Eesti seisukohad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika toetuste andmist reguleerivate õigusaktide kohta ning koordineerida ÜPP strateegiakava koostamist, teha strateegiakava kohta ettepanekuid ja kujundada seisukoht strateegiakava kohta enne Vabariigi Valitsusele esitamist. Juhtkomisjoni olid kaasatud asjaomased ministeeriumid (Rahandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Sotsiaalministeerium), Riigikantselei ja sektorite (põllumajandus, toiduainetööstus, keskkond,

metsandus, kogukonnad, ettevõtlus) esindusorganisatsioonid, teadus- ja arendusasutused ning rakendusasutused.

Vabariigi Valitsus kiitis välja töötatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027 (edaspidi *strateegiakava*) eelnõu heaks 9. juuni 2022. a korraldusega nr 167, andes viimasega ühtlasi maaeluministrile volituse läbirääkimisteks Euroopa Komisjoniga. Euroopa Komisjon kiitis strateegiakava heaks 2022. a 11. novembril rakendusotsusega nr C(2022) 7912 final ning selle 1. muudatused 2024. a 8. aprillil, rakendusotsusega nr C(2024) 2139 final, 2. muudatused 2024. a 16. detsembril, rakendusotsusega nr C(2024) 8747 final, 3. muudatused 2025. a 10. septembril, rakendusotsusega nr C(2025) 6001 final ja 4. muudatused 2025. a 11. detsembril, rakendusotsusega nr C(2025) 8513 final.

Strateegiakava raames on kavas rakendada kokku 58 toetusmeedet ehk sekkumist, mis jagunevad ÜPP horisontaalse eesmärgi ja üheksa erieesmärgi vahel. Strateegiakava alusel makstavaid toetusi menetletakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) ja selle alusel antavate rakendusaktide alusel. Esimeste strateegiakava sekkumiste, milleks olid otsetoetused ning pindala- ja loomapõhised maaelu arengu toetused, rakendamine algas 2023. a kevadel. Strateegiakava sekkumiste avaliku sektori kogueelarve on 1 614 686 182 eurot. 2026. a 10. veebruari seisuga on strateegiakava avaliku sektori kogueelarvest ära kasutatud (s.t toetusesaajatele välja makstud) 702 104 075 eurot, mis teeb selle finantsplaani täitmise protsendiks 43,5.

Käesoleva eelnõuga nähakse ette strateegiakava viiendate muudatusettepanekute paketi heakskiitmine ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile muudatusettepanekute Euroopa Komisjonile esitamine ja vajaduse korral muudatuste osas läbirääkimiste pidamine.

Korralduse eelnõu ja seletuskirja valmistas ette Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna nõunik Ove Põder (tel 625 6290, ove.poder@agri.ee). Seletuskirja lisaks 1 olevad strateegiakava muudatusettepanekud ning lisaks 2 oleva muudatusettepanekute kohaselt muudetud strateegiakava põhiteksti valmistasid ette ka Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi regionaalarengu osakonna, põllumajanduspoliitika osakonna, põllumajanduskeskkonnapoliitika osakonna, teadus- ja arendusosakonna ning toiduohutuse osakonna töötajad.

2. Eelnõu eesmärk

Käesoleva eelnõuga tehakse strateegiakavas muudatusi järelejäänud rakendamise aastateks, et tagada muutunud ja pidevalt muutuv keskkonnas paremini rakendatavate sekkumiste sobivus strateegiakava eesmärkide täitmiseks, lähtudes ka juba sekkumiste senise rakendamise käigus saadud kogemustest. Üheks muudatuseks väliskeskkonnas on Eestis taas ilmnenud sigade Aafrika katku (SAK) juhtumid kodusigade pidamisel. Sellest tulenevalt luuakse strateegiakavasse uus sekkumine 9.5 „Jahiulukite käitlemiskoha investeeringutoetus“ avaliku sektori kogueelarvega 2 000 000 eurot, et motiveerida jahimehi jahiulukeid rohkem küttima, et saada SAKi levik kontrolli alla. Mitmed teised viimaste aastate kriisid (sisendite hindade kõikumine, globaalsed majanduskriisid, kliimamuutused, aktiivne sõjategevus) on toonud esile toiduga varustatuse tähtsuse. Seega on oluline toetada põllumajandustootjate investeeringuid, mis aitavad kaasa toiduga varustatuse tagamisele ning seetõttu luuakse strateegiakavasse uus sekkumine 2.7 „Põllumajandustootjate tootlikud investeeringud“ avaliku sektori kogueelarvega 13 750 000 eurot.

Muudatused hõlmavad nii uute sekkumiste lisamist strateegiakavasse, sekkumistes abikõlblike sihtrühmade, toetatavate tegevuste ja rakendusskeemide muutmist ning eelarvevahendite sekkumiste vahelisi ümbertõstmisi.

3. Eelnõu sisu

Vabariigi Valitsuse korraldus kehtestatakse ELÜPSi § 10 lõike 2 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), artikli 119 lõigete 1 ja 2 alusel. ELÜPSi § 2 lõike 3 kohaselt võib Vabariigi Valitsus ÜPP abinõu rakendamiseks anda oma pädevuse piires korralduse küsimuses, mille otsustamise õigus on asjakohaste ELi õigusaktide ja nende alusel kehtestatud õigusaktide kohaselt liikmesriigil. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikkel 119 näeb ette tingimused, millele peavad vastama liikmesriikide poolt Euroopa Komisjonile esitatud taotlused strateegiakavade muutmiseks, samuti reguleerib kõnealune artikkel strateegiakavade muutmise menetlust Euroopa Komisjoni ja liikmesriigi vahel. Viidatud artikli 119 lõike 7 kohaselt võib alates 25. maist 2024 esitada ÜPP strateegiakava muutmise taotluse reeglina kaks korda kalendriaastas. Sama määruse artikli 124 lõike 4 punkti d kohaselt tuleb strateegiakava korraldusasutuse, kelleks ELÜPSi § 10 lõike 4 kohaselt on Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, ettepanekute kohta strateegiakava muutmiseks esitada oma arvamus strateegiakava seirekomisjonil. Arengukava ja strateegiakava ühise seirekomisjoniga on muudatusettepanekute osas konsulteeritud kirjaliku protseduuri raames: muudatusettepanekud saadeti komisjoni liikmetele tutvumiseks 2026. a 13. jaanuaril ning paluti neil esitada oma arvamus muudatuste kohta 27. jaanuariks. Enim avaldati arvamust uue sekkumise 2.7 lisamise kohta: paluti avada rohkem sekkumise tausta, mitte kasutada selleks sekkumise 3.1.1 „Ühistulised investeeringud materiaalsesse ja immateriaalsesse põhivarasse“ suurprojektide vahendeid ning avaldati kahtlust toetuse maksimumsummaga ühe taotleja kohta. Mõned seirekomisjoni liikmed ei toetanud vahendite ümbertõstmist taimlamajanduse arendamisest (sekkumine KK2.1) sekkumisele KK1. Üksikud seirekomisjoni liikmed olid vastu ka uute sekkumiste 2.7 ja 9.5 lisamisele strateegiakavasse.

Strateegiakava olulisemad muudatused on järgmised:

- strateegiakavasse lisatakse uus sekkumine 2.7 „Põllumajandustootjate tootlikud investeeringud“, avaliku sektori kogueelarvega 13 750 000 eurot ning sellest tulenevalt vähendatakse sekkumise 3.1.1 „Ühistulised investeeringud materiaalsesse ja immateriaalsesse põhivarasse“ avaliku sektori kogueelarvet 9 250 000 euro võrra (eemaldades sellest ka suurprojektide investeeringute osa), samuti nähakse strateegiakavasse ette täiendavat riiklikku rahastamist 4 500 000 euro võrra;
- strateegiakavasse lisatakse uus sekkumine 9.5 „Jahiulukite käitlemiskoha investeeringutoetus“, avaliku sektori kogueelarvega 2 000 000 eurot ning sellest tulenevalt vähendatakse sekkumise 8.1 „Investeeringud ettevõtete konkurentsivõime tõstmiseks“ avaliku sektori kogueelarvet 2 000 000 euro võrra;
- sekkumise 8.3 „Investeeringud bioressursside väärimisele“ avaliku sektori kogueelarve jääk 2 270 000 eurot suunatakse sekkumise KK1 „Põllumajandustootjate materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud“ eelarvesse;
- sekkumises KK2.1 „Investeeringud metsa kliimamuutustega kohanemiseks (tootlikud investeeringud)“ vähendatakse taimlamajanduse arendamise tegevuseks ette nähtud avaliku sektori eelarvet 1 000 000 eurolt 125 000 euroni, ehk vabaneb 875 000 eurot, mis suunatakse

nii sekkumise KK1 „Põllumajandustootjate materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud“ eelarvesse (437 200 euro ulatuses) kui ka sekkumises KK2.1 endas hooldusraiate tegemise tegevuseks (437 800 euro ulatuses);

- sekkumises 1.9.2 „Investeeringud põllumajandusega seotud taristu (kuivendussüsteemid) kaasajastamisse – avaliku sektori investeeringud“ eemaldatakse toetusesaajate loetelust kohaliku omavalitsuse üksused ning nendele sekkumises eraldi ette nähtud avaliku sektori vahendid kogusummas 580 000 eurot suunatakse sekkumise 9.1 „Loomade heaolu toetus“ eelarvesse;

- sekkumisest 3.1.1 „Ühistulised investeeringud materiaalsesse ja immateriaalsesse põhivarasse“ eemaldatakse minimaalne toetuse suurus ühe taotluse kohta (150 000 eurot).

Seletuskirja lisa 1 kajastab strateegiakava muudatusettepanekuid. Seletuskirja lisas 2 on toodud muudatusettepanekute kohaselt muudetud strateegiakava põhitekst. Muudetud strateegiakava põhitekst sisaldab ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikli 119 lõikes 2 nimetatud muudatusi (kirjavigade või ilmsete vigade parandused või redaktsioonilised parandused), mis ELÜPSi § 10 lõike 2 kohaselt ei nõua Vabariigi Valitsuse heakskiitu.

Strateegiakava kehtiva versiooniga on võimalik tutvuda Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebilehel aadressil <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatistfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021, lk 159–706) ning komisjoni delegeeritud määrusega (EL) 2023/370, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2115 seoses ÜPP strateegiakavade muutmise taotluste liikmesriikidepoolse esitamise menetluste ja tähtaegadega ning täiendavate juhtudega, millal ÜPP strateegiakavade muutmise taotluste maksimumarvu ei kohaldata (ELT L 51, 20.02.2023, lk 25–30).

5. Eelnõu mõjud

Olulisemate sisuliste muudatuste mõjusid on kirjeldatud seletuskirja lisas 1, muudatusettepanekute kirjelduste juures.

6. Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulutused

Muudatuste tulemusel (tulenevalt uue sekkumise 2.7 lisamisest strateegiakavasse) suureneb Eesti riigi poolne strateegiakava rahastamine 4 500 000 euro võrra. Täiendava rahastuse

lisamise aluseks on Vabariigi Valitsuse 22. jaanuari 2026 istungi otsus (päevakorrapunkt nr 17, otsuse punkt 2).

7. Eelnõu koostöölastamine

Eelnõu esitatakse koostöölastamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja Sotsiaalministeeriumile, samuti informatsiooniks arengukava ja strateegiakava ühisele seirekomisjonile.